

УДК 581.95 (477.53)
<https://doi.org/10.33989/2414-9810.2019.5.1.195120>

Д.А. Давидов¹, Л.М. Гомля²

¹Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України
 вул. Терещенківська, 2, м. Київ, 01004, Україна
 tovarystwo@gmail.com
 ORCID 0000-0003-3217-071X

²Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка
 вул. Остоградського, 2, Полтава, 36003, Україна
 gomlyalm@ukr.net
 ORCID 0000-0002-0462-9338

НОВІ ВИДИ СУДИННИХ РОСЛИН, ЗАПРОПОНОВАНІ ДЛЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ОХОРОНИ НА ТЕРИТОРІЇ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Під час польових експедицій у 2005–2018 рр. у Полтавській області автор знайшов 12 видів судинних рослин, які на цій території є дуже рідкісними і потребують охорони. Він пропонує уключити їх до чинного Переліку видів рослин, які не занесені до Червоної книги України, але є рідкісними або такими, що перебувають під загрозою зникнення в природних умовах на території Полтавської області. До таких видів належать: *Carex brevicollis* DC. (реліктовий неморальний субсередземноморський вид з ізольованими локалітетами біля м. Полтава), *C. tetota* L. (переважно центральноєвропейський неморальний вид на східній межі ареалу), *Brachypodium pinnatum* (L.) P. Beauv. (рідкісний вид на південній межі рівнинної ча-стини ареалу), *Corydalis intermedia* (L.) Pers. (рідкісний неморальний ефемероїд на південній межі ареалу), *Arabis pendula* L. (малопоширений східноєвропейсько-азійський вид на західній межі ареалу), *A. turrita* L. (реліктовий неморальний субсередземноморський вид з ізольованим місцезнаходженням у Диканському районі), *Rubus nessensis* W. Hall (бореальний чагарнико-вий вид на південній межі ареалу), *Cirsium rivulare* (Jacq.) All. (малопоширений європейський болотний вид), *Rharrhacium serratuloides* (Georgi) Bobrov (рідкісний євросибірський галофітний вид на західній межі ареалу), *Saussurea amara* (L.) DC. (рідкісний східноєвропейськоазійський галофітний вид на південній межі ареалу), *Senecio czernjajewii* Minder. (малопоширений євросибірський вид дубово-соснових лісів на південній межі ареалу), *S. raucifolius* S.G. Gmel. (малопоширений євросибірський вид на західній межі ареалу, знайдений у степах і на засолеваних луках). Для усіх цих видів наведено пропонувану категорію охорони, дані щодо поширення (зповним переліком відомих локалітетів), еколого-ценотичних умов і чисельності популяції, пропозиції заходів щодо збереження та літературні джерела.

Ключові слова: нові види, регіонально рідкісні, судинні рослини, Полтавська область.

Вступ. Одним з необхідних практичних результатів вивчення рослинного покриву має бути розроблення наукових засад його збереження у теперішніх умовах посиленого антропоїчного навантаження. Збереження фіторізноманітності забезпечується здебільшого на видовому та ценотичному рівні, останнім часом набуває широкого впровадження також біотопічний рівень. Перший з них пов'язаний з охороною окремих видів (зокрема їхніх популяцій), другий – з охороною угруповань, третій – з охороною оселищ як складової частини Смарагдової мережі. Найбільшу увагу на видовому рівні охорони приділяють нині рідкісним видам рослин національного рівня охорони, уключеним до «Червоної книги України» (2009), а також видам з міжнародних списків охорони, тоді як регіонально рідкісним, які потребують охорони у межах окремих адміністративних областей України, уваги приділяється нині значно менше. Це пов'язано з кількома причинами: недостатня кількість фахівців-ботаніків у регіонах, відсутність співпраці між науковцями та працівниками департаментів екології обласних державних адміністрацій, які є відповідальними за ведення списків регіонально рідкісних рослин, у деяких випадках – відсутність даних списків (наприклад, у Черкаській області).

Перелік видів рослин, які не занесені до Червоної книги України, але є рідкісними або такими, що перебувають під загрозою зникнення в природних умовах на території Полтавської області, був затверджений рішенням вісімнадцятої сесії четвертого скликання Полтавської обласної ради від 23 березня 2005 р. Він налічує 142 види судинних рослин, один вид лишайника, дев'ять видів мохоподібних, 14 видів вищих спорових та два види голонасінних. З огляду на те, що до підготовки цього переліку долучилися відомі вітчизняні ботаніки – О.М. Байрак і Н.О. Стецюк – він був складений висококваліфіковано і майже усі види, уключені до нього, дійсно на території Полтавщини є рідкісними і потребують охорони. Відомості про поширення рідкісних видів на Полтавщині були узагальнені та опубліковані у вигляді монографії (Байрак, & Стецюк, 2005).

Матеріали та методи. Проводячи детальне вивчення флори та рослинності Полтавської області у 2006–2018 рр. рекогноsciрувальним та детально-маршрутним методами, ми виявили низку видів, які є потенційними кандидатами на уключення до переліку регіонально рідкісних рослин Полтавської області. Деякі з них виявилися взагалі новими для Полтавщини

(Гомля, & Давидов, 2008; Давидов, 2011).

Результати та обговорення. Пропонований нижче список охоплює 12 видів, які, на нашу думку, було б доцільно уключити до переліку видів, що потребують регіональної охорони на території Полтавської області. Ми вказуємо тільки ті види, які знаходили особисто на території області протягом останніх 15 років. Для кожного з них наводиться така інформація: латинська і українська назви, запропонована категорія охорони, наукова цінність (обґрунтування необхідності уключення до списку, якщо вид знаходиться під охороною на територіях сусідніх з Полтавською адміністративних областей, то це теж зазначено), поширення, екологія, чисельність, стан охорони і пропозиції заходів щодо збереження, літературні джерела, які містять конкретні вказівки на поширення у Полтавській області. Знак «!», означає, що автор особисто знаходив вид у даному локалітеті, «!» – автор бачив гербарні збори виду з даного місця. Гербарні зразки, які підтверджують поширення видів, згаданих у цій статті, передані до гербаріїв Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України (KW) та Полтавського національного педагогічного університету ім. В.Г. Короленка (PWU).

1. *Carex brevicollis* DC. – Осока коротконосикова (осока парвська)

Категорія охорони: I (зникаючий).

Наукова цінність: Реліктовий субсредземноморський неморальний вид з сильно фрагментованим диз'юнктивним ареалом.

Поширення: Південна, частково Центральна та Східна Європа, Кавказ. В Україні – Правобережний Лісостеп (спорадично, переважно на межиріччі Дністер – Південний Буг, рідше – на межиріччі Південний Буг – Дніпро) та Лівобережний Лісостеп (дуже рідко, ізольовані місцезнаходження).

Відомі локалітети: Полтавський район (далі – р-н): біля сел Розсошенці (Розсошенське лісництво, квартали 9 і 10 – 07.V.2007!! 12.V.2008!! 18.V.2008!!) та Великий Тростянець (15.VI.2009 Д. Давидов і В. Павленко-Барішева!! 19.IV.2010!!).

Екологія: Дубові ліси, переважно на підвищених місцях. Угрупування асоціації *Stellario holosteeae-Aceretum platanoidis* Вайрак 1996 класу *Carpino-Fagetea* Passarge 1968.

Чисельність: Низька. Біля Розсошенців вид трапляється дуже локально (не більше 30 особин), біля Великого Тростянця рослин децю більше, але їхня кількість, очевидно, не перевищує 100.

Стан охорони і пропозиції заходів щодо збереження: Одне з місцезнаходжень забезпечене охороною на території ботанічної пам'ятки природи місцевого значення «Зарості цибулі ведмежої». Необхідно заборонити рубання деревостану у місцях поширення виду та дослідити сучасний стан його популяції.

Літературні джерела: Гомля, & Давидов, 2008; Давидов, 2010, 2011.

Примітка: Вказівка цього виду для с. Проходи Краснопільського р-ну Сумської області (Давидов, 2010, 2011), очевидно, є помилковою. Гербарний зразок з етикеткою «Проходь», який зібраний 10.05.1859 В.М. Черняєвим та зберігається у гербарії KW, має стосуватися села Проходи Харківського р-ну Харківської обл. (Кречетович, 1940).

2. *Carex remota* L. – Осока рідкоколоса

Категорія охорони: III (рідкісний).

Наукова цінність: Переважно центральноєвропейський неморальний вид на східній межі ареалу.

Поширення: Європа, Кавказ, Передня Азія, Північна Африка. На Україні нерідко трапляється у Карпатах, Західному і Правобережному Лісостепу, зрідка на Правобережному Поліссі, дуже рідко – у Лівобережному Поліссі та Лісостепу (Полтавська, Сумська і Харківська обл.).

Відомі локалітети: Полтавський р-н: за с. Зінці (у кінці вулиці Новоселівської – 22.V.2007!! 09.VI.2007!! 19.VI.2009!! 31.08.2018!!), між селами Терешки і Зінці (ліс при дорозі біля дитячого табору «Молода Гвардія» – 09.VI.2007!!).

Екологія: Вільхові ліси неморального типу. Угрупування асоціації *Ficario-Ulmetum minoris* Кнарр 1942 класу *Carpino-Fagetea* Passarge 1968.

Чисельність: У першому локалітеті популяція є численною (понад 200 особин) і повночленною, у другому – дуже малочисельною (не більше 20 рослин) зі значним переважанням у віковому спектрі генеративних особин.

Стан охорони і пропозиції заходів щодо збереження: Не охороняється. Необхідно заборонити рубання деревостану у місцях поширення виду. Доцільно розширити площу ботанічної пам'ятки природи місцевого значення «Урочище Триби», розташованої неподалік, з уключенням до неї першої ценопопуляції (біля с. Зінці).

Літературні джерела: Іллічевський, 1927, 1928; Кречетович, 1940; Гомля, & Давидов, 2008.

3. *Brachypodium pinnatum* (L.) P. Beauv. – Куцоніжка пірчаста

Категорія охорони: III (рідкісний).

Наукова цінність: Рідкісний вид на південній межі рівнинної частини ареалу.

Поширення: Європа, Кавказ, Західний Сибір, Передня Азія, Північна Африка. На Україні – Карпати, Правобережне Полісся, Західний і Правобережний Лісостеп – спорадично, на Лівобережжі – рідко (Київська, Чернігівська, Полтавська, Сумська, Харківська, Донецька обл.).

Відомі локалітети: Кременчуцький р-н: між с. Білецьківка і с. Бурти (Лавренко, 1940). Полтавський р-н: західна околиця с. Бугаївка, байрачний дубовий ліс (08.VII.2009!! 24.VI.2014!!).

Екологія: Світлі липово-дубові ліси на схилах балок. Угрупування асоціації *Stellario*

holosteeae–Aceretum platanoidis Bajrak 1996 класу *Carpino–Fagetea* Passarge 1968.

Чисельність: Загальна кількість особин у популяції біля Бугаївки невідома, але складає не менше 100 екземплярів.

Стан охорони і пропозиції заходів щодо збереження: Не охороняється. Необхідно заборонити рубання деревостану у виявленому місці трапляння виду. Доцільно створити ландшафтний заказник місцевого значення «Бугаївський» з метою охорони популяції виду.

Літературні джерела: Лавренко, 1940; Давидов, 2011.

4. *Corydalis intermedia* (L.) Mérat – Ряст проміжний (ряст середній)

Категорія охорони: III (рідкісний).

Наукова цінність: Рідкісний європейський неморальний вид на південній межі ареалу. Охороняється на регіональному рівні у Сумській та Чернігівській областях.

Поширення: Північна, Центральна та Східна Європа. На Україні – Карпати, Західний, Правобережний та Лівобережний Лісостеп. У Полтавській області відомий поки що тільки з двох локалітетів, однак, ймовірно, трапляється частіше.

Відомі локалітети: Полтавський р-н: м. Полтава, Пушкарівський ліс (24.III.2007!! 03.IV.2009!! 30.IV.2010!!); за с. Мачухи, байрачний дубовий ліс (06.IV.2007!!).

Екологія: Кленово-дубові ліси. Угруповання асоціації *Stellario holosteeae–Aceretum platanoidis* Bajrak 1996 класу *Carpino–Fagetea* Passarge 1968.

Чисельність: У Пушкарівському лісі – досить поширений вид, популяція у 2010 році нарахувала близько 500 генеративних особин. Біля Мачух росте дуже рідко, був виявлений лише одного разу у кількості трьох особин.

Стан охорони і пропозиції заходів щодо збереження: Не охороняється. Слід заборонити суцільні та вибіркові рубання деревостану у місцях росту. Необхідно проводити детальніші дослідження рослинного покриву листяних лісів Полтавщини у ранньовесняний період з метою виявлення інших локалітетів.

Літературні джерела: Гомля, & Давидов, 2008; Давидов, 2011.

5. *Arabis pendula* L. – Різуха повисла

Категорія охорони: III (рідкісний).

Наукова цінність: Малопоширений східноєвропейсько-азійський вид на західній межі ареалу.

Поширення: Східна Європа, Сибір, Далекий Схід, Середня Азія, Монголія, Китай, Японія. На Україні – Лівобережне Полісся (Чернігівська обл. – дуже рідко), Лівобережний Лісостеп і північна частина Лівобережного Степу (Полтавська, Сумська, Харківська, Донецька обл. – зрідка).

Відомі локалітети: Великобагачанський р-н: с. Білоцерківка (Шмальгаузен, 1886). Диканський р-н: с. Надежда (12.VIII.1853 В. Монтрезор!). Карлівський р-н: околиці м. Карлівка (Рогович, 1855, 1869); біля с. Климівка, чагарники у долині р. Орчик (03.VII.1898 М. Цінгер!). Котелевський р-н: за с. Борівське, в'язовий ліс (Борівське лісництво, кв. 86) неподалік урочища «Великий і Малий лимани» (08.IX.2009!!). Лохвицький р-н: околиці м. Лохвиця (Рогович, 1855, 1869). Лубенський р-н: околиці м. Лубни (Рогович, 1855, 1869), с. Тишки (Шмальгаузен, 1886). Полтавський р-н: околиці м. Полтава (Ллічевський, 1927). Чутівський р-н: за с. Іскрівка, у листяних лісах Іскрівського лісництва (20.VII.2009!!). Шишацький р-н: с. Климове (Ллічевський, 1928).

Екологія: Широколистяні ліси. Ценози асоціації *Stellario holosteeae–Aceretum platanoidis* Bajrak 1996 класу *Carpino–Fagetea* Passarge 1968.

Чисельність: Низька. Біля Борівського було знайдено лише п'ять генеративних особин. Біля Іскрівки трапляється дещо частіше, але загальна кількість екземплярів, очевидно, не перевищує 50.

Стан охорони і пропозиції заходів щодо збереження: Охороняється у лісовому заказнику місцевого значення «Іскрівський», доцільно розширити площу ботанічного заказника місцевого значення «Борівський» з метою охорони іншого локалітету. Слід заборонити рубання деревостану у місці трапляння виду та дослідити стан його популяції.

Літературні джерела: Рогович, 1855, 1869; Монтрезор, 1886; Шмальгаузен, 1886; Ллічевський, 1927, 1928; Давидов, 2011.

6. *Arabis turrata* L. – Різуха пужникова

Категорія охорони: I (зникаючий).

Наукова цінність: Реліктовий субсередземноморський неморальний вид з диз'юнктивним ареалом, надзвичайно рідкісний на Лівобережжі України.

Поширення: Середня, Південна та Східна Європа, Кавказ, Мала Азія, Північна Африка. В Україні – спорадично у Західному Лісостепу (басейн р. Дністер) і горах Криму, відомі також ізольовані знахідки у Черкаській та Полтавській областях.

Відомі локалітети: Диканський р-н: між смт Диканька і с. Михайлівка, урочище «Парасоцький ліс» (20.VIII.1938 Ф. Гринь! 10.VI.2010 Д. Давидов і В. Павленко-Барішева!!).

Екологія: Грабово-дубовий ліс на схилі правого берега р. Ворскла. Угруповання асоціації *Stellario holosteeae–Aceretum platanoidis* Bajrak 1996 класу *Carpino–Fagetea* Passarge 1968.

Чисельність: Дуже низька. У 2010 р. ми бачили тільки три генеративні особини.

Стан охорони і пропозиції заходів щодо збереження: Охороняється на території ботанічної пам'ятки природи загальнодержавного значення «Парасоцький ліс», яка входить до складу регіонального ландшафтного парку «Диканський». Необхідно дослідити сучасний стан популяції, провести пошук виду на інших схожих за екологією ділянках парку. Слід заборонити

рубання деревостану та обмежити рекреаційну діяльність у місці росту виду.

Літературні джерела: Гринь, 1949.

7. *Rubus nessensis* W. Hall – Ожина ведмежа (ожина несійська)

Категорія охорони: III (рідкісний).

Наукова цінність: Малопоширений бореальний чагарниковий вид на південній межі ареалу.

Поширення: Європа (переважно у межах бореальної зони). В Україні – досить часто на Поліссі, зрідка у Лісостепу і дуже рідко – у Правобережному Степу. У Полтавській області трапляється дуже рідко.

Відомі локалітети: Котелевський р-н: за с. Велика Рублівка (11.VII.2010!!); між с. Мала Рублівка і с. Мар'їне (11.VII.2010!!).

Екологія: Переважно соснові і березово-соснові ліси на боровій терасі р. Мерла. Угруповання асоціації *Peucedano-Pinetum* Matuszkiewicz 1973 класу *Vaccinio-Piceetea* Br.-Bl. in Br.-Bl. & al. 1939.

Чисельність: Точно невідома, але у знайдених у 2010 р. місцях вид був досить численним.

Стан охорони і пропозиції заходів щодо збереження: Частково охороняється у межах гідрологічного заказника місцевого значення «Малорублівський».

Літературні джерела: відсутні.

Примітка: Наша попередня вказівка цього виду для Полтавського р-ну (Гомля, & Давидов, 2008) є помилковою і стосується *R. caesius* L.

8. *Cirsium rivulare* (Jacq.) All. – Осот прибережний

Категорія охорони: II (вразливий).

Наукова цінність: Малопоширений європейський болотний вид на східній межі ареалу. Охороняється на регіональному рівні у Дніпропетровській області.

Поширення: Західна, Середня, Східна і частково Південна Європа. В Україні – Карпати, Полісся, Лісостеп (переважно у північній частині), північ Лівобережного Степу. На Полтавщині – дуже рідкісний вид.

Відомі локалітети: Гребінківський р-н: за с. Слободо-Петрівка, заплава р. Гнила Оржиця (05.VI.2016!!). Полтавський р-н: с. Шили, заплава р. Свинківка (09.IV.2003 Г. Чорна і С. Гапон!).

Екологія: Осокові болота. Асектатор в угрупованнях асоціації *Caricetum ripariae* Máthé et Kovács 1959 класу *Phragmito-Magno-Caricetea* Klika in Klika & Novák 1941.

Чисельність: Популяція біля Слободо-Петрівки нараховувала близько 50 розріджених екземплярів. Біля Шилів вид зараз, очевидно, зник, наші інтенсивні пошуки цієї рослини упродовж останніх п'ять років у даному місці виявилися марними.

Стан охорони і пропозиції заходів щодо збереження: Не охороняється. Доцільно створити гідрологічний заказник місцевого значення «Слободо-Петрівка» з метою охорони популяції виду.

Літературні джерела: відсутні.

Примітка: Вказівка виду для Диканського р-ну – «Диканський рн, Почепи (Шкорбатова!)» (Клоков, 1962) – помилкова, вона стосується м. Почеп Брянської області Російської Федерації (колишній Стародубський повіт Чернігівської губернії).

9. *Rhaphanistrum serratuloides* (Georgi) Bobrov – Рапонтикум серпієподібний

Категорія охорони: III (рідкісний).

Наукова цінність: Рідкісний східноєвропейсько-західносибірський галофітний вид на західній межі ареалу. Охороняється на регіональному рівні у Харківській та Дніпропетровській областях.

Поширення: Східна Європа (на захід – до Румунії), Середня Азія і Західний Сибір. В Україні – зрідка у степовій зоні та на півдні Лівобережного Лісостепу.

Відомі локалітети: Великобагачанський р-н: с. Остап'є, заплава р. Псел (А. Краснов!). Кременчуцький р-н: біля с. Омельник, лівий берег р. Псел (29.VI.1932 Г. Білик!); за с. Кияшки, біля залізничної станції «Потоки» (21.VIII.2015 Д. Давидов і Т. Дзюба!); між с. Бондарі і с. Базалуки, біля залізничного переїзду (04.VII.2018!!). Хорольський р-н: м. Хорол (1890 А. Краснов!).

Екологія: Засолені луки, окраїни солончаків. Угруповання асоціації *Limonio alutacei-Elyt-rigietum elongatae* Bajrak 1997 класу *Festuco-Puccinellietea* Soó ex Vicherek 1973.

Чисельність: Невисока. У двох локалітетах, розташованих поруч на території Кременчуцького р-ну, загалом росте близько 80 особин. Сучасний стан інших популяцій невідомий.

Стан охорони і пропозиції заходів щодо збереження: Не охороняється у природно-заповідній мережі. Біля с. Кияшки доцільно створити ботанічний заказник місцевого значення «Потоки» з метою охорони популяції виду.

Літературні джерела: Краснов, 1894; Монтрезор, 1898; Доброчаєва, 1965.

10. *Saussurea amara* (L.) DC. – Сосюрея гірка

Категорія охорони: III (рідкісний).

Наукова цінність: Малопоширений східноєвропейсько-азійський галофітний вид на західній межі ареалу. Охороняється на регіональному рівні у Дніпропетровській області.

Поширення: Східна Європа (на захід – до р. Дніпро), Сибір, Середня Азія, Монголія, Китай, Далекий Схід. В Україні – зрідка у Лісостепу і Степу на Лівобережжі.

Відомі локалітети: Карлівський р-н: м. Карлівка (14–17.VIII.1867 В. Черняєв!). Кобеляцький р-н: с. Павлівка (Рогович, 1855, 1869). Кременчуцький р-н: за с. Кияшки, біля залізничної станції «Потоки» (21.VIII.2015 Д. Давидов і Т. Дзюба!); за с. Базалуки, біля дороги Кременчук–Полтава (01.X.2016 В. Коломійчук і О. Сенчило!). Новосанжарський р-н: за с. Нехвороща,

засолені луки у заплаві р. Оріль (15.VII.2005 Д. Давидов, Л. Гомля, А. Куземко і І. Ковтун!).

Екологія: Засолені луки. Угрупування асоціацій *Festucetum regeliana* Solomakha & Shelyag-Sosonko in Golub & al. 2003, *Limonio alutacei–Elytrigietum elongatae* Bajrak 1997 і *Scorzoneroparviflorae–Juncetum gerardii* Wendelberger 1943 класу *Festuco–Puccinellietea* Soó ex Vicherek 1973.

Чисельність: Кременчуцька популяція є численною (понад 300 особин) і повночленною. Біля Нехворощі у 2005 р. відмічалися поодинокі особини виду. Біля Карлівки вид, очевидно, зовсім зник, нашими дослідженнями цей локус не підтверджений.

Стан охорони і пропозиції заходів щодо збереження: Не охороняється. Біля с. Кияшки доцільно створити ботанічний заказник місцевого значення «Потоки» з метою охорони популяції виду.

Літературні джерела: Рогович, 1855, 1869; Шмальгаузен, 1886; Монтрезор, 1890; Краснов, 1894; Іллічевський, 1929; Катіна, 1962.

11. *Senecio czernjaewii* Minder. – Жовтозілля Черняєва

Категорія охорони: III (рідкісний).

Наукова цінність: Малопоширений євросибірський вид на південній межі ареалу.

Поширення: Середня і Східна Європа, Західний Сибір. В Україні – зрідка у Розточчі, спорадично у Лісостепу, дуже рідко – на півночі Степу.

Відомі локалітети: Диканський р-н: околиці смт Диканька (Іллічевський, 1928; можливо, ця вказівка адміністративно стосується Котелевського р-ну). Зінківський р-н: біля с. Бірки (Іллічевський, 1928). Карлівський р-н: околиці м. Карлівка, луки у долині р. Орчик (09.V.1905 Є. Бордзіловський!). Котелевський р-н: за с. Велика Рублівка (28.IV.2011!!). Новосанжарський р-н: між с. Руденківка і с. Собківка (22.IV.2011!!). Полтавський р-н: м. Полтава (П. Рогович!); за с. Копили (16.V.2005!!).

Екологія: Дубово-соснові ліси. Угрупування асоціації *Melico nutantis–Quercetum robori* Shevchyk & Solomakha in Shevchyk & al. 1996 класу *Quercetea roboris* Br.-Bl. ex Oberdorfer 1957.

Чисельність: Дуже низька. У виявлених локалітетах біля сел Копили, Велика Рублівка і Собківка нами відмічалися лише поодинокі особини або малочисельні групи (до п'яти рослин).

Стан охорони і пропозиції заходів щодо збереження: У межах ландшафтного заказника місцевого значення «Новосанжарський» охороняється тільки одне з місцезнаходжень. Слід заборонити рубання деревостану у місцях поширення виду.

Літературні джерела: Монтрезор, 1890; Наумов, 1903; Іллічевський, 1927; Міндерова, 1956; Міндерова, & Клоков, 1962.

12. *Senecio paucifolius* S.G. Gmel. – Жовтозілля небагатолисте

Категорія охорони: III (рідкісний).

Наукова цінність: Малопоширений євросибірський вид на західній межі ареалу. Охороняється на регіональному рівні у Дніпропетровській області.

Поширення: Східна Європа, Західний Сибір, північна частина Середньої Азії. В Україні – зрідка у Лісостепу і Степу.

Відомі локалітети: Диканський р-н: с. Надежда (Рогович, 1869). Карлівський р-н: околиці м. Карлівка (Рогович, 1869); за с. Климівка, заплава р. Орчик (07.VIII.2009!!). Оржицький р-н: с. Чутівка (Іллічевський, 1928). Новосанжарський р-н: за с. Бурти, заплава р. Оріль (16.VII.2005!!); Полтавський р-н: за с. Рожаївка (VII.2005 Д. Давидов і Л. Гомля!! 11.VIII.2007!!); за с. Мачухи (16.VII.2006!! 16.VIII.2006!!). Решетилівський р-н: с. Прокопівка, заплава р. Говтва (21.VII.2010!!); між с. Шкурупії і с. Дмитренки, заплавні луки р. Говтва (07.VII.2016!!); між с. Лучки і с. Писаренки, заплава р. Вільхова Говтва (21.VII.2018!!).

Екологія: Засолені луки, півніжжя степових схилів балок. Угрупування асоціацій *Scorzoneroparviflorae–Juncetum gerardii* (Wenzl 1934) Wendelberger 1943 і *Agropyretum elongatae* Şerbănescu 1965 класу *Festuco–Puccinellietea* Soó ex Vicherek 1973, а також асоціації *Achilleo setaceae–Poetum angustifoliae* Solomakha ex Mariushkina et Solomakha 1986 класу *Festuco–Brometea* Br.-Bl. & Tx. ex Klika & Nadač 1944.

Чисельність: Низька. У кожному з виявлених нами у 2005–2018 рр. локалітетів відмічалось не більше 20 особин.

Стан охорони і пропозиції заходів щодо збереження: Охороняється на території ботанічного заказника місцевого значення «Рожаївський», ландшафтних заказників місцевого значення «Щербакі» і «Климівський».

Літературні джерела: Рогович, 1869; Шмальгаузен, 1886; Краснов, 1894; Міндерова, Клоков, 1962.

Примітка: Вказівка виду для с. Горошине Семенівського р-ну (Міндерова, Клоков, 1962) має стосуватися не Полтавської, а Черкаської області. Ми бачили цей зразок Ярмолевича у KW, за етикеткою, він зібраний «на правому березі р. Сула навпроти м. Горошине».

Висновки. Таким чином, ми пропонуємо для регіональної охорони 12 нових видів, з них сім є лісовими, один – болотним, а решта чотири – характерними для солончаків та засолених лук. Серед пропонованих для регіональної охорони видів по чотири ростуть у Полтавській області на західній і на південній межі ареалу, два – на східній, а ще два види (*Arabis turrata*, *Carex brevicollis*) – представлені ізольованими локалітетами, відірваними від основної частини ареалу. Дуже важливим завданням є забезпечення охороною усіх виявлених локалітетів цих рідкісних видів, з'ясування сучасного стану їхніх популяцій та моніторинг за їх станом у майбутньому.

Список використаної літератури:

- Байрак О. М., Стецюк Н. О. Атлас рідкісних і зникаючих рослин Полтавщини. Полтава : Верстка, 2005. 248 с.
- Гомля Л. М., Давидов Д. А. Флора вищих судинних рослин Полтавського району. Полтава : Техсервіс, 2008. 212 с.
- Гринь Ф. О. Реліктові елементи у флорі Диканських лісів. *Ботанічний журнал АН УРСР*. 1949. Т. 6, № 2. С. 39–50.
- Давидов Д. А. Нові види для флори лісів Роменсько-Полтавського геоботанічного округу. *Український ботанічний журнал*. 2011. Т. 68, № 2. С. 195–204.
- Давидов Д. А. Знахідки *Carex brevicollis* DC. у лісах Розсошенського лісництва поблизу Полтави. *Біорізноманіття: теорія, практика та методичні аспекти вивчення у загальноосвітній та вищій школі* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Полтава, 2010. С. 74–75.
- Доброчаєва Д. М. Рід *Rhaponticum* Adans. – рапонтикум. *Флора УРСР* : у 12 т. Київ : Наук. думка, 1965. Т. 12. С. 23–25.
- Ллічевський С. О. Гербарій Полтавського державного музею. *Збірка, присвячена 35-річчю Музею*. Полтава, 1928. Т. 1. С. 141–226.
- Ллічевський С. О. Флора околиць Полтави (з повним списком дикої рослинності). *Записки Полтавського сільсько-господарського політехнікуму*. 1927. Т. 1, № 2. С. 19–49.
- Ллічевський С. Список рослин б. Константиноградського пов. Полтавщини. Закінчення. *Український ботанічний журнал*. 1929. Т. 5. С. 87–98.
- Катина З. Ф. Рід *Saussurea* DC. – сосорея. *Флора УРСР* : у 12 т. Київ : Вид-во АН УРСР, 1962. Т. 11. С. 443–450.
- Клоков М. В. Рід *Cirsium* Adans. – осот. *Флора УРСР* : у 12 т. . Київ : Вид-во АН УРСР, 1962. Т. 11. С. 525–548.
- Краснов А. Н. Ботанико-географический очерк Полтавской губернии. *Материалы к оценке земель Полтавской губернии*. Полтава : Изд-во Полтав. губерн. земства, 1894. Т. XVI. С. 369–513.
- Кречетович В. І. Рід *Carex* (Rupp.) L. – осока. *Флора УРСР* : у 12 т. Київ : Вид-во АН УРСР, 1940. Т. 2. С. 444–563.
- Лавренко Є. М. Рід *Brachypodium* P. В. – кущоніжка. *Флора УРСР* : у 12 т. Київ : Вид-во АН УРСР, 1940. Т. 2. С. 320–322.
- Міндерова Є. В. Нові види жовтозілля (*Senecio* L.) у флорі України. *Український ботанічний журнал*. 1956. Т. 13, № 3. С. 55–63.
- Міндерова Є. В., Клоков М. В. Рід *Senecio* L. – жовтозілля. *Флора УРСР* : у 12 т. Київ : Вид-во АН УРСР, 1962. Т. 11. С. 371–411.
- Монтрезор В. Обзорение растений, входящих в состав флоры губерний Киевского учебного округа: Киевской, Подольской, Волынской, Черниговской и Полтавской. *Записки Киевского общества естествоиспытателей*. 1886–1890. 1886. Т. 8, вып. 1. С. 1–144.; 1887. Т. 8, вып. 2. С. 185–288.; 1888. Т. 9, вып. 1–2. С. 119–198.; 1890. Т. 10, вып. 3. С. 457–546.; 1890. Т. 10, вып. 4. С. 1–90.
- Монтрезор В. Список растений, собранных в Киевском учебном округе за последний 15-летний период времени, т.е. со времен издания «Обозрения семенных и высших споровых растений» проф. Роговича, с 1869 до 1895 г. *Записки Киевского общества естествоиспытателей*. 1898. Т. 15, вып. 2. С. 675–707.
- Наумов А. И. Флора окрестностей с. Рублевки Богодуховского уезда. *Труды Общества испытателей природы при Имп. Харьковского университета*. 1903. Т. 37. С. 49–150.
- Рогович А. С. Обзорение семенных и высших споровых растений, входящих в состав флоры губерний Киевского учебного округа: Волынской, Подольской, Киевской, Черниговской и Полтавской. Киев, 1869. 296 с.
- Рогович А. С. Обзорение сосудистых и полусосудистых растений, входящих в состав флоры губерний: Киевской, Черниговской и Полтавской. Киев, 1855. 147 с.
- Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я. П. Дідуха. Київ : Глобалконсалтинг, 2009. 900 с.
- Шмальгаузен И. Флора Юго-Западной России. Киев, 1886. 783 с.

D.A. Davydov¹, L.M. Gomlya²

¹M.G. Kholodny Institute of Botany of NAS of Ukraine

²Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University

NEW VASCULAR PLANT SPECIES PROPOSED FOR THE REGIONAL CONSERVATION IN POLTAVA REGION

During field expeditions in 2005–2018 in Poltava region author found 12 vascular plant species which are very rare on this territory and need conservation. He proposes to include them in the List of regionally rare plant species within Poltava region. These plant species are: *Carex brevicollis* DC. (relict nemoral Submediterranean species with isolated localities near Poltava town), *C. remota* L. (mostly Central European nemoral plant on the eastern border of range), *Brachypodium pinnatum* (L.) P. Beauv. (rare species on the southern border of the flat part of range), *Corydalis intermedia* (L.) Pers. (rare nemoral ephemeroïd plant on the southern border of range), *Arabis pendula* L. (locally distributed Eastern European-Asiatic species on the western border of range), *A. turrita* L. (relict nemoral Submediterranean species with isolated locality in Dykanka district), *Rubus nessensis* W. Hall (boreal shrub species on the southern part of range), *Cirsium rivulare* (Jacq.) All. (locally distributed European swampy species), *Rhaponticum serratuloides* (Georgi) Bobrov (rare Eurosiberian halophyte species on the western border of range), *Saussurea amara* (L.) DC. (rare Eastern European-Asiatic halophyte species on the southern part of range), *Senecio czernjaewii* Minder. (locally distributed in oak-pine forests Euro-Siberian species on the southern part of range), *S. paucifolius* S.G. Gmel. (locally distributed Euro-Siberian species on the western part of range found in steppes and salt meadows). For all these species proposed conservation category, data about distribution (with full list of known localities), ecological and coenotic conditions, quantity of populations, conservation proposals and literatural sources has been also indicated.

Key words: new species, regionally rare, vascular plants, Poltava region.

References

- Bairak, O. M., & Stetsiuk, N. O. (2005). *Atlas ridkisnykh i znykaiuchykh roslyn Poltavshchyny* [Atlas of rare and endangered plants of Poltava region]. Poltava: Verстка [in Ukrainian].
- Davydov, D. A. (2010). Znakhidky *Sarex brevicollis* DC. u lisakh Rozsoshenskoho lisnytstva poblyzu Poltavly [The findings of *Carex brevicollis* DC. in the woods of Rozsoshenske forestry near Poltava town]. In V. O. Pashchenko (Ed.), *Bioriznomanittia: teoriia, praktyka ta metodychni aspekty vyuchennia u zahalnoosvitnii ta vyshchii shkoli* [Biodiversity: theory, practics and methodic aspects of study in secondary and high school] (pp. 74-75). Poltava [in Ukrainian].
- Davydov, D. A. (2011). Novi vydy dlia flory lisiv Romensko-Poltavskoho heobotanichnoho okruhu [New species for the forest flora of the Romny-Poltava geobotanical district]. *Ukrainian Botanical Journal*, 68(2), 195-204 [in Ukrainian].
- Didukh, Ya. P. (Ed.). (2003). *Chervona knyha Ukrainy. Roslynnyi svit* [Red Data Book of Ukraine. Plant world]. Kyiv: Hlobalkonsaltnynh [in Ukrainian].

- Dobrochaieva, D. M. (1965). Rid Rhaponticum Adans. – rapontykyum [Rhaponticum Adans]. In O. D. Visiulina (Ed.), *Flora URSS* (Vol. 12, pp. 23-25). Kyiv: Nauk. dumka [in Ukrainian].
- Homlia, L. M., & Davydov, D. A. (2008). *Flora vyshchykh sudynnykh roslyn Poltavskoho raionu [Flora of vascular plants of Poltava district]*. Poltava [in Ukrainian].
- Hryn, F. O. (1949). Reliktovi elementy u flori Dykanskykh lisiv [Relict elements in the flora of Dykanka forests]. *Botanichnyi zhurnal AN URSS [Botanical Journal of the USSR Academy of Sciences]*, 6(2), 39-50 [in Ukrainian].
- Illichevskiy, S. (1929). Spysok roslyn b. Konstantynohradskeho pov. Poltavshchyny. Zakinchennia [The list of plants of the former Konstantynograd povit of Poltava governorate. Finishing]. *Ukrainian Botanical Journal*, 5, 87-98 [in Ukrainian].
- Illichevskiy, S. O. (1927). Flora okolyts Poltavy (Z povnym spyskom dykoi roslynnosti) [Flora of the vicinities of Poltava town [With full list of the wild vegetation]]. In *Zapysky Poltavskoho silsko-hospodarskoho politekhnikum [Notes of the Poltava Agricultural Polytechnic]*, 1(2), 19-49 [in Ukrainian].
- Illichevskiy, S. O. (2008). Herbarii Poltavskoho derzhavnogo muzeiu [Herbarium of the Poltava State Museum]. In *Zbirka, prysviachena 35-richchuu Muzeiu [Collection in the 35 years anniversary of the Museum]* (Vol. 1, pp. 141-226). Poltava [in Ukrainian].
- Katina, Z. F. (1962). Rid Saussurea DC. – sostiureia [Saussurea DC]. In O. D. Visiulina (Ed.), *Flora URSS* (Vol. 11, pp. 443-450). Kyiv: Vyd-vo AN URSS [in Ukrainian].
- Klokov, M. V. (1962). Rid Cirsium Adans. – osot [Cirsium Adans]. In O. D. Visiulina (Ed.), *Flora URSS* (Vol. 11, pp. 525-548). Kyiv: Vyd-vo AN URSS [in Ukrainian].
- Krasnov, A. N. (1894). Botaniko-geograficheskii ocherk Poltavskoi gubernii [Botanical and geographical essay of Poltava governorate]. In *Materialy k otsenke zemel' Poltavskoi gubernii [Materials to the valuation of grounds in Poltava governorate]* (Vol. XVI, pp. 369-513). Poltava: Izd-vo Poltav. gubern. zemstvo [in Russian].
- Krechetovych, V. I. (1940). Rid Carex (Rupp.) L. – osoka [Carex (Rupp.) L.]. In Ye. M. Lavrenko (Ed.), *Flora URSS* (Vol. 2, pp. 444-563). Kyiv: Vyd-vo AN URSS [in Ukrainian].
- Lavrenko, Ye. M. (1940). Rid Brachypodium P. B. – kutsonizhka [Brachypodium P. B.]. In Ye. M. Lavrenko (Ed.), *Flora URSS* (Vol. 2, pp. 320-322). Kyiv: Vyd-vo AN URSS [in Ukrainian].
- Minderova, Ye. V. (1956). Novi vydy zhovtozillia (Senecio L.) u flori Ukrainy [New species of Senecio L. in the flora of Ukraine]. *Ukrainian Botanical Journal*, 13(3), 55-63 [in Ukrainian].
- Minderova, Ye. V., & Klokov, M. V. (1962). Rid Senecio L. – zhovtozillia [Senecio L.]. In O. D. Visiulina (Ed.), *Flora URSS* (Vol. 11, pp. 371-411). Kyiv: Vyd-vo AN URSS [in Ukrainian].
- Montrezor, V. (1886-1890). Obozrenie rastenii, vkhodyashchikh v sostav flory gubernii Kievskogo uchebnogo okruga: Kievskoi, Podol'skoi, Volynskoi, Chernigovskoi i Poltavskoi [Review of plants including in the flora of governorates of Kyiv educational district: Kyiv, Podillia, Volyn, Chernihiv and Poltava]. *Zapiski Kievskogo obshchestva estestvoispytatelei [Notes from the Kiev Society of Naturalists]*, 8(1), 1-144; 8(2), 185-288; 9(1-2), 119-198; 10(3), 457-546; 10(4), 1-90 [in Russian].
- Montrezor, V. (1898). Spisok rastenii, sobrannykh v Kievskom uchebnom okruge za poslednii 15-letnii period vremeni, t.e. so vremen izdaniya «Obozreniya semennykh i vysshikh sporovykh rastenii» prof. Rogovicha, s 1869 do 1895 g. [The list of plants collected in Kyiv educational district during the last 15 years after the publication of «Review of seed and higher spore plants» by prof. Rogovich, from 1869 to 1895]. *Zapiski Kievskogo obshchestva estestvoispytatelei [Notes from the Kiev Society of Naturalists]*, 15(2), 675-707 [in Russian].
- Naumov, A. I. (1903). Flora okrestnostei s. Rublevki Bogodukhovskogo uezda [Flora of the vicinities of Rublevka village of Bohodukhov uezd]. *Trudy Obshchestva ispytatelei prirody pri Imp. Khar'kovskogo universiteta [Proceedings of the Society of Naturalists under Imp. Kharkov University]*, 37, 49-150 [in Russian].
- Rogovich, A. S. (1855). Obozrenie sosudistykh i polysosudistykh rastenii, vkhodyashchikh v sostav flory gubernii: Kievskoi, Chernigovskoi i Poltavskoi [Review of vascular and semivascular plants including in the flora of Kyiv, Chernihiv and Poltava governorates]. Kiev [in Russian].
- Rogovich, A. S. (1869). Obozrenie semennykh i vysshikh sporovykh rastenii, vkhodyashchikh v sostav flory gubernii Kievskogo uchebnogo okruga: Volynskoi, Podol'skoi, Kievskoi, Chernigovskoi i Poltavskoi [Review of seed and higher spore plants including in the flora of governorates of Kyiv educational district: Volyn, Podillia, Kyiv, Chernihiv and Poltava]. Kiev [in Russian].
- Shmal'gauzen, I. (1886). *Flora Yugo-Zapadnoi Rossii [Flora of the Southern-Western Russia]*. Kiev [in Russian].

Отримано 22.05.2019 р.